

Kureyş Batınlarından Benî Esed b. Abdüluzzâ ve Tarihi Süreçteki Konumu

The Historical Significance of Banî Asad
b. 'Abd al-'Uzzâ of Quraysh

Hakan Can*

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü: Araştırma Makalesi/Article Type: Research Article

<https://doi.org/10.56288/siyer.1116756>

Geliş Tarihi: 14 Mayıs 2022/Date Received: 14 May 2022

Kabul Tarihi: 09 Haziran 2022/Date Accepted: 09 June 2022

İntihal Taraması/Plagiarism Detection: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi/This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Hakan Can)

* Arş. Gör., Bingöl Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı/
Res. Assist. Dr., Bingöl University, Faculty of Theology, Department of Turkish-Islamic Arts
History, ilahiyathakan21@gmail.com ORCID: 0000-0001-6706-7312
CC BY-NC 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial
License

Öz

Kureyşü'l-bitâh'dan olan Benî Esed, Abdüluzzâ b. Kusay'ın çocukları olup Mekke'nin önde gelen ailelerindendir. Benî Esed'in, Kureyş'in diğerkolları Abdüddâr ve Abdümenâfoğulları ile karşılaştırıldığında daha geriplanda kaldığı anlaşılmaktadır. Nitekim bu durum kaynaklara da yansımıştır. Çünkü elimizdeki kaynaklar Benî Abdimenâf ve Benî Abdiddâr ile ilgili bolca malumat sunarken Benî Esed'e dair bilgilere ise yeterince yer vermemektedir. Var olan bilgilerin de sınırlı ve dağınık olduğu görülmektedir. Oysa Benî Esed mensupları hem İslâm öncesi hem de İslâm sonrası dönemlerde iştirak ettikleri hadiseler ve sahip oldukları meziyetler ile adlarından sıkça söz ettirmişlerdir. Bu öneme binaen araştırmamız, Kureyş'in dört ana kolundan biri olan Benî Esed'in faaliyetlerinin genel çerçevesini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada öncelikle Benî Esed'in nesep bilgilerinden, İslâm öncesi faaliyetlerinden bahsedilmiş ardından Hz. Peygamber (sas) ve Râşid halifeler dönemindeki durumlarından söz edilmiştir. Ayrıca Benî Esed'e mensup bazı kimselerin Emevîler ve Abbâsiler döneminde ne tür görevlerde buldukları ve iktidara karşı nasıl bir tavır takındıkları da konu kapsamına dahil edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Tarihi, Mekke, Kureyş, Abdüluzzâ b. Kusay, Benî Esed

Abstract

Banî Asad from Quraysh al-Bitâh are the children of 'Abd al-'Uzzâ b. Qusayy, one of the prominent families in Mecca. It is known that Banî Asad was less significant when compared with the other branches of Quraysh, Abduddars and Abdumenafs. In fact, this was mentioned in previous studies. Although the existing sources provide significant information about Banî 'Abd al-Manâf and Banî 'Abd ad-Dâr, they do not include adequate data on Banî Asad. It was observed that the available data is limited and scattered. However, the members of Banî Asad made a name for themselves both in pre-Islamic and post-Islamic periods due to the events they participated in and the virtues they possessed. Thus, the present study aims to determine the general framework of the activities conducted by Banî Asad, one of the four main Quraysh branches. In the study, initially, genealogy and pre-Islamic activities of Banî Asad are discussed. Their status during the period of the Prophet and the Rashid caliphs is addressed. Furthermore, the positions of certain Banî Asad members during the Umayyads and Abbasids and their attitudes towards the government are also discussed.

Keywords: History of Islam, Mecca, Quraysh, 'Abd al-'Uzzâ b. Qusayy, Banî Asad.

Giriş

Bu çalışmada, Kureyş'in dört ana kolundan biri olan Benî Esed, çeşitli yönleriyle tanıtılmaya çalışılacaktır. Amacımız ülkemizde hakkında müstakil akademik bir çalışma bulunmayan bu kolun İslam öncesi dönemden başlayarak Hz. Peygamber, Raşid Halifeler, Emevîler ve Abbâsîler dönemindeki faaliyetlerini incelemek ve küçük de olsa alana bir katkı sunmaktır.

Asıl konuya geçmeden önce önemli bir noktaya temas etmek istiyoruz. Bilindiği üzere kabile olgusu Arap Yarımadası'nın ayrılmaz bir parçası haline dönüştüğünden kabile ve batın çalışmalarının yapılması Arap toplumunun genel yapısını anlamak için elzemdir. Bu tür çalışmalar küçük/sınırlı bir noktaya odaklanıyor gibi görünse de aslında bütünü görmemizde büyük katkı sağlamaktadır. Buradan hareketle biz de bu önemli hususu göz önünde bulundurarak Kureyş'in dört ana kolundan biri olan Benî Esed'i araştırmamıza konu ettik. Fakat veri toplama safhasında bazı sıkıntılarla karşılaştık. Çünkü kaynakların genel olarak Hz. Peygamber'in mensubu olduğu Hâşimoğulları eksenli bir anlatım biçimi sergilediklerini, Kureyş'in bir diğer kolu olan Benî Esed'e dair bilgilere ise sınırlı bir şekilde yer verdiklerini gördük. Bu da bizi zorunlu olarak kaynakları tek tek incelemeye, sınırlı ve dağınık haldeki bilgileri bir araya getirmeye sevk etti. Ensâb, siyer-meğâzî, İslâm tarihi, tabakât ve tefsir eserlerinden istifade ederek yoğun bir çalışma sonucunda Benî Esed batnı ile alakalı bilgileri sistematik bir şekilde bir araya getirdik. Ayrıca klasik kaynaklarda yer alan rivayetleri tahlil etmede yardımcı olması için modern dönemde yazılmış bazı eserlerden de faydalandık.

Bu ön bilgilerden sonra Benî Esed'in nesebi hakkında bilgi vererek konuya giriş yapacağız ve daha sonra bu batnın tarihî panoramasını sunmaya çalışacağız.

A. Benî Esed: İsmi ve Nesebi

Bu batna ismini veren Esed, Arapçada *aslan* anlamına gelmektedir.^[1] Corci Zeydan'a göre dünya medeniyetlerinde şahısların isimlendirilmesinin uzun bir tarihi geçmişi vardır. Her millet kendi örf, gelenek ve âdetlerine göre isimlendirme yapmaktadır. Herhangi bir dinî inanca mensup olmayan veya ilkel kabile topluluğu içerisinde bedevî bir yaşam tarzı benimseyen insanlar çoğu zaman çocuklarına beğendikleri şeylerin veya tabiatta korktukları nesnelere isimlerini verirlerdi. Çocuklarının kuvvetli, cesur, heybetli ve zeki

[1] Halîl b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbü'l-'Ayn*, thk. Abdülhamid Hindavî (Beyrut: Darü'l-kutubi'l-ilmiyye, 2003), 1/68; Ebü'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Daru Sadr, ts.), 3/72.

olmasını arzuladıkları vakit özellikle isim tercihlerini hayvan isimlerinden yana kullanırlardı.^[2] Buradan hareketle Arapların da diğer milletlerde olduğu gibi çocuklarına isim koyarken fehd, kelb, esed gibi hayvan isimlerini tercih ettikleri söylenebilir.

Kureyş kabilesinin önemli kollarından birini teşkil eden Benî Esed'e ismini veren Esed'in Adnân'a varan nesep silsilesi şöyledir: Esed b. Abdiluzzâ b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fıhr b. Mâlik b. Nadr b. Kinâne b. Hüzeyme b. Müdrıke b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Mead b. Adnân.^[3] Bu soy seçeresine göre Esed b. Abdiluzzâ'nın nesebi, Hz. Peygamber'in dördüncü dedesi olan Kusay b. Kilâb'da birleşmektedir. Yine Esed b. Abdiluzzâ'nın kızı Ümmü Habîb yoluyla da Hz. Peygamber ile bir nesep ilişkisi söz konusudur. Çünkü Ümmü Habîb, Âmine'nin annesi Berre bint Abdiluzzâ b. Osman b. Abdiddâr'ın annesidir.^[4]

Benî Tuveyt b. Habîb, Benî Humeyd b. Usame, Benî Bedr, Benî Muslih, Benî Nessâre, Benî Ramadân, Benî Mus'ab ve Benî Ğanî Benî Esed'in kollarından bazılarıdır.^[5]

Araplar arasında Esed ismiyle bilinen başka kabileler ve boylar da vardır. Esed b. Rebî'a b. Nizar, Benî Esed b. Hâris b. Âtik, Benî Esed b. Hüzeyme, Esed b. Müsliye b. Âmir, Benî Esed b. Abdimenât, Benî Esed b. Mürre b. Suda bunlardan sadece birkaçıdır.^[6]

B. Mekke'deki Konumları ve Kuyuları

Kureyşü'l-bitâh'dan olması hasebiyle Benî Esed mensuplarının Kâbe'ye çok yakın bir yerde meskûn oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim Ezrakî'nin,

-
- [2] Corci Zeydan, *Kadîm Arapların Nesepleri*, çev. Hakan Temir (Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2020), 70-71. Ayrıca bkz. Hüseyin Alan, *Siyer'in Gölgesinde 1 (Hz. Peygamber Öncesi Mekke ve Arabistan)* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2012), 416; Hakan Temir, *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı*, 2. Baskı (İstanbul: Siyer Yayınları, 2021), 182-189.
- [3] Ebü Abdillâh Muhammed İbn İşhâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meĝazi*, thk. Süheyl Zekkâr (Beirut: Darü'l-fıkr, 1978), 82.
- [4] İbn İşhâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meĝazi*, 42; Ebü Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik İbn Hişâm, *es-Siretü'n-nebeviyye*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmurî (Beirut: Darü'l-kitabi'l-Arabî, 1990), 1/127; Ebü Bekr Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve*, thk. Abdülmü'tî Kal'acı (Beirut: Darü'l-kutubi'l-ilmıyye, 1988), 1/103; W. Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Mekke'de*, çev. Süleyman Kalkan (İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016), 60.
- [5] Ömer Rıza Kehhâle, *Mu'cemu Kabâilü'l-Arab* (Beirut: Müessesetü'r-rişale, 1997), 1/136, 304, 2/467, 731.
- [6] Ebü Ca'fer Muhammed İbn Habîb, *Muhtelifü'l-kabâ'il ve mü'telifühâ*, thk. İbrâhim el-Abyârî (Kahire-Beyrüt: Dârü'l-kitabi'l-Mısrî-Dârü'l-kitabi'l-Lübnânî, 1400/1980), 67-68; Ebü Muhammed Abdülĝanî b. Saïd el-Ezdî, *Müştebihü'n-nisbe*, thk. Komisyon (Kahire: Mektebetü's-sekafe, 2001), 20; Hüseyin b. Alî b. el-Hüseyin el-Vezîr el-Maĝribî, *el-İnâs fî 'ilmi'l-ensâb*, thk. Hamed el-Câsir (Riyad: Darü'l-Yemame, 1980), 77-78; Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Alî el-Kalkaşendî, *Nihâyetü'l-ereb fî ma'rifeti ensâbi'l-Arab*, thk. İbrâhim el-Abyârî (Beirut: Darü'l-kitâb, 1980), 37-39.

Dâr-ı Humeyd b. Zühayr'den^[7] söz ederken bu evin Kâbe'nin arka tarafında, Mescid-i Harâm'a bitişik olduğunu, akşam vakitlerinde Kâbe'nin gölgesinin bu evin üzerine düştüğünü, sabah vakitlerinde ise evin gölgesinin Kâbe üzerine düştüğünü söylemesi onların Kâbe'ye çok yakın bir yerde ikâmet ettiklerini açıkça göstermektedir.^[8] Aynı şekilde Dâr-ı Ebi'l-Bahterî b. Haşim b. Esed'in Buğdaycılar'ın (Terziciler'in) yanındaki Dâr-ı Zübeyde'ye dâhil edilmesi^[9], bu aile mensuplarının Mescid-i Harâm'a bitişik bir yerde oturduklarına işaret etmektedir. Yine Dâr-ı Esed b. Abdülzâ'nın batı tarafında Kâbe'nin karşısında yer aldığı ve Kâbe ile arasındaki mesafenin 9 zira' (yaklaşık 4,5 metre) olduğunun söylenmesi^[10] onların meskûn oldukları yerleri neredeyse kesinleştirmektedir.

Mekke'de Benî Esed mensuplarına ait birçok ev bulunmaktaydı. Bunlardan Dâr-ı Zübeyr b. Avvâm ve Dâr-ı Hakîm b. Hizâm adlı evler Sikketü'l-Huzamiyye'de yer almaktaydı. Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evlendiği ev Dâr-ı Hakîm b. Hizâm'ın içindeydi. Abdullah b. Zübeyr'in Kuaykian'da sıralı üç evi, Zübeyr evleri olarak bilinmekteydi. Bu evler Âl-i Afif b. Nebih es-Sehmiyyin'den ve Münebbih'in çocuğundan satın alınmıştı. Orada Dâr-ı Zenc adı verilen başka bir ev daha vardı. Dâr-ı Zenc olarak isimlendirilmesinin sebebi bu evde İbn Zübeyr'in zenci kölelerinin bulunmasıydı. Yine Kuaykian'da Abdullah b. Zübeyr'e ait Dâr-ı Haşenî denilen bir ev daha vardı. Abdullah b. Zübeyr, Dârü'l-acele ile Dârü'n-nedve arasında yer alan Dâr-ı Buhâtî isimli bir eve daha sahipti. Bu evin yanı başında Mekke'nin beytülmalî bulunan bir ev daha yer almaktaydı. Yine onlara ait Dârü'l-acele'de bulunan ve Mus'ab b. ez-Zübeyr evleri olarak bilinen iki ev daha bulunmaktaydı.^[11]

Benî Esed mensuplarının Medine'de de evleri vardı. Başta Zübeyr b. Avvâm'ın evi olmak üzere Dâr-ı Urve b. Zübeyr, Dâr-ı Munzîr b. Zübeyr, Dâr-ı Mus'ab b. Zübeyr, Dâr-ı Âl-i Ukkâşe b. Mus'ab b. Zübeyr, Dâr-ı Âl-i Abdullah b. Zübeyr, Dâr-ı Züeyb b. Habîb b. Tuveyt b. Esed, Dâr-ı Hakîm b. Hizâm,

[7] Sedûsî'nin aktardığına göre Humeyd b. Zühayr, Mekke'de evini çatılı bir şekilde yapan ilk kişidir. Kureys, Kâbe'den daha büyük olduğu için çatıyı yıktırmıştır. Bkz. Ebû Feyd Müerric b. Amr b. el-Hâris es-Sedûsî, *Kitâbü Hazf min nesebi Kureys*, nşr. Selâhaddin el-Müneccid (Kahire: Mektebetü Dar-ı Arûbe, 1960), 54. Cevad Ali de onun, kare şeklinde ev inşa eden ilk kişi olduğunu söyler. Bkz. Cevad Ali, *el-Mufassal fî târihi'l-'Arab kable'l-İslâm* (Beyrut: 1993), 4/51.

[8] Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh b. Ahmed el-Ezrakî, *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âsâr*, thk. Rüşdi Salih Melhas (Beyrut: Darü'l-Endülüs, 1983), 2/251. Ayrıca bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs el-Fâkihî, *Ahbâru Mekke fî kadîmi'â-dehr ve hadîsih*, thk. Abdülmelik b. Abdillâh (Beyrut: Daru Hadr, 1994), 3/306; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 2/111.

[9] Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2/251.

[10] Ahmed Zeki Yemanî, *Darü's-Seyyideti Hatice bint Huveylid* (Mekke: Müessesetü'l-Furkan, 2013), 31.

[11] Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2/251-252; Fâkihî, *Ahbâru Mekke*, 3/308-309.

Dâr-ı Hebbâr b. Esved, Dâr-ı Nevfel b. Adî ve Dâr-ı Abdurrahman b. Avvâm (Dar-ı Reyvan) bunlardan sadece bazılarıdır.^[12]

İslâm öncesi dönemde Kureyş genel olarak su ihtiyacını dağ başlarından gelen sularından ve Lüey b. Gâlib, Mürre b. Ka'b ve Kilâb b. Mürre'nin kazdığı kuyulardan karşılamaktaydı. Daha sonra Kusay, *Acûl* denilen kuyuyu açtırdıca insanlar su ihtiyacını buradan gidermeye başladı. Kusay'ın ölümünden sonra Benî Abdimenâf birçok kuyu açtırdı. Açılan kuyulardan insanlar su ihtiyacını giderirken kuyu sahipleri de halk nezdinde büyük bir itibar görmekteydi. Bu sebeple Benî Esed de Kureyş'in diğer boyları gibi bir kuyu açtırdı. Bu kuyu *Şufeyye/Sukeyye* olarak bilinmekteydi.^[13] Ezrakî Zemezem'den sonra kazılan kuyular hakkında bilgi verirken Benî Esed'e ait Bi'r-i Esved b. Ebi'l-Bahterî'den söz eder. Ona göre Bi'r-i Esved b. Ebi'l-Bahterî, Buğdaycılar Çarşısı'nda Dârülesved kapısı üzerindeydi, daha sonrasında Buğdaycılar Çarşısı'ndaki Dâr-ı Zübeydetülkebir'e dâhil edilmiştir.^[14] Yine Ezrakî, Abdullah b. Zübeyr'in Kuaykian'daki sıralı üç evinden bahsederken, bu evlerin en büyüğünde Abdullah b. Zübeyr'in bir kuyu kazdığını söylemiştir.^[15]

C. Geçim Durumu

Çöl ikliminin hâkim oluşu ve gelir getirecek diğer kaynakların bulunmaması sebebiyle İslâm öncesi Mekke toplumunda iktisadî faaliyetler ticaret üzerinden yürütülmekteydi. Hâşim ve sonrasında kardeşleri civar bölgelerin hükümdarları ile ticarî anlaşmalar yaparak geçimlerini sürdürmekteydi. Kışları Yemen'e, yazları ise Şam'a giden Kureyş ticaret kervanları buralardan ciddi kazançlar ile geri dönmekteydi. Benî Esed'in bu ticarete rolünün ne olduğu hakkında ne yazık ki kaynaklarda pek fazla malumat ile karşılaşmamaktayız. Ancak Benî Esed'e mensup Hz. Hatice'nin İslâm öncesi dönemde ticaret ile meşgul olduğu, yaptığı ticarettten büyük kârlar elde ettiği, aynı şekilde kardeşi Hâle bint Huveylid'in de Mekke'de koyun^[16] ve deri ticareti yaptığı bilinmektedir.^[17] Yine bu aileden olan Hakîm b. Hizâm da Mekke'deki

[12] Ebû Zeyd Ömer İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevver*, thk. Fehîm M. Şeltût (Cidde: 1979), 1/229-231.

[13] Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzürî, *Fütûhu'l-büldân*, thk. Abdullah Enîs et-Tebba' (Beyrut: Müessesetü'l-maarif, ts.), 64-66; Şihâbüddîn Ebû Abdillâh Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemü'l-büldân* (Beyrut: Daru Sadr, 1993), 3/229; Yaşar Çelikkol, *İslâm Öncesi Mekke* (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013), 71.

[14] Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2/224.

[15] Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 2/252.

[16] Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik el-Bezzâr, *el-Bahrü'z-zehhâr (Müsnedü'l-Bezzâr)*, thk. 'Âdil b. Sa'd (Medine: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikme, 2003), 10/204-205.

[17] İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğazî*, 81; Muhammed b. el-Hasen İbn Zebâle, *el-Müntehab min kitâbi Ezvâci'n-nebî (Zübeyr b. Bekkâr'ın rivayeti)*, thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî (Medine:

sayılı tüccarlardan biriydi. Sedûsî, onun insanların en zengini olduğunu söylemektedir.^[18] İbn Habîb (ö. 245/860), Benî Esed'den olan Esved b. Muttalib b. Esed'in de Kureys'in zenginlerinden olduğunu, onunla yolculuk edenlerin beraberinde yiyecek götürmeye gerek duymadıklarını, aynı şekilde oğlu Zem'a'da da bu özelliğin olduğunu söylemektedir.^[19] Yine İbn Habîb'e göre babasına karşı itaatkâr olan Zem'a ticaret yapmak için Şam'a giderdi.^[20]

Benî Esed'in alt kollarından olan ve Mısır ve çevresinde yaşayan kimi aileler, daha sonraki yıllarda genellikle çiftçilik ve hayvancılıkla uğraşmışlardır.^[21]

D. Tarihi Süreçteki Etkileri

1. İslâm Öncesi Durumları

Kureys'in kollarından biri olan Benî Esed b. Abdüluzâ, İslâm öncesi ve sonrasında önemli roller üstlenmiştir. Biz burada Benî Esed'in İslâm öncesi durumundan söz edip Kureys içerisindeki konumundan ve birtakım önemli hadiselerle iştirak edişlerinden bahsedeceğiz.

Huzâa kabilesi ile giriştiği mücadelede Mekke'nin yönetimini ele geçiren Kusay, ilk iş olarak Mekke dışında dağınık bir şekilde yaşam süren Kureys kabilesinin kollarını birleştirerek Mekke'ye yerleştirdi. Nesep itibariyle kendisine yakın olan Benî Abdüluzâ'nın da içinde bulunduğu Kureys'in kollarını Kâbe'nin yakınına, kendisinden uzak olanları da Kâbe'nin uzağına yerleştirdi.^[22] Kâbe ve Mekke ile ilgili olan kıyâde, livâ, hicâbe, nedve, sikâye ve rifâde hizmetlerini uhdesinde toplayan Kusay vefat etmeden önce nedve, hicâbe, sikâye, rifâde ve livâ görevlerini oğlu Abdüddâr'a bıraktı.^[23] Ezrakî (ö. 250/864), Kusay'ın sikâye, rifâde ve kıyâde görevlerini Abdümenâf'a verdiğini kaydetmektedir.^[24] Ya'kubî (ö. 292/905'ten sonra) ise Kusay'ın sikâye ve riyâset görevlerini Abdümenâf'a, nedve görevini Abdüddâr'a, rifâde görevini

Matbaatü'l-cami'ati'l-islamiyye, 1981), 27; Hüseyin Ali Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice bint Huveylid* (Irak: el-Atabetü'l-Hüseyniyye, 2017), 121-122.

[18] Sedûsî, *Kitâbü Hafz*, 52.

[19] İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*, thk. Hurşid Ahmed Fârık (Beyrut: Alemü'l-kütüb, 1985), 368-369. Ayrıca bkz. Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen İbn Düreyd, *el-İştikak*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn (Beyrut: Darü'l-Cil, 1991), 94.

[20] İbn Habîb, *el-Münemmak*, 387.

[21] Kehhâle, *Mu'cemu Kabâilü'l-Arab*, 2/467.

[22] Ebû Abdillâh Muhammed İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kebir*, thk. Ali Muhammed Ömer (Kahire: Mektebetü'l-Hancı, 2001), 1/52-53; Ahmed b. Yahyâ b. Câbir el-Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, thk. Süheyl Zekkar-Riyad Zirikli (Beyrut: Darü'l-fikr, 1996), 1/58; Ebû'l-Hasen b. Ali el-Mes'ûdi, *Mürüci'z-zehab ve me'âdinü'l-cevher*, thk. Kemal Hasan Mer'i (Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, 2005), 2/46.

[23] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/147; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/52; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 1/60.

[24] Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/110.

Abdüluzza'ya ve Mekke vadisinin iki tarafındaki yerleri^[25] de Abdükusay'a verdiğini söylemektedir.^[26] Ancak Kusay'ın vefat etmesinin ardından Benî Abdimenâf, Abdüşems, Hâşim, Muttalib ve Nevfel toplanıp hem sayı hem de itibar yönünden Benî Abdüddâr'dan daha üstün olduklarını ileri sürdüler ve onların uhdesindeki görevlerin kendilerine verilmesini talep ettiler. Benî Abdiddâr elindeki görevlerin Kusay tarafından kendilerine verildiğini söyleyerek bu talebi reddetti. Bunun üzerine Kureyşliler arasında tartışma çıktı. Benî Esed b. Abdiluzza^[27], yaşanan bu anlaşmazlıkta Abdüddâr'a karşı Abdümenâf'ı destekledi.^[28] Taraflar savaşmak için bir araya gelmişken sulhtan yana olanların araya girmesiyle anlaşma sağlandı. Yapılan bu anlaşmaya göre sikâye, rifâde ve kıyâde görevleri Abdümenâf'a, hicâbe, livâ ve nedve görevleri de Abdüddâr'a verildi. Bu durum İslâmiyet'in ortaya çıkışına kadar devam etti.^[29]

Benî Abdiluzza'nın bu anlaşmazlıkta Hâşim ile ittifak kurduğunu görmekteyiz. Hâşim ile akrabalık bağı olan Esed b. Abdiluzza, kardeşleri olmadığı için Kureyş içerisinde bir güce sahip olmak adına Hâşim ve müttetiklerinin yanında yer alarak^[30] Benî Abdiddâr'ın zorbalıklarına karşı bir nevi kendisini güvence altına almıştır.^[31]

Babası Kusay'ın ölümünden sonra rifâde görevini uhdesine alan Abdüluzza, Benî Teym'den Huzeyya bint Ka'b b. Sa'd (Ummu Raite/Rayte) ile evliydi ve bu evlilikten Esed adında bir erkek çoğu vardı.^[32] Abdüluzza'nın vefat etmesinin ardından Kâbe ile ilgili vazifelerin taksimi meselesinde ihtilaflar yaşanması sonucunda Esed b. Abdiluzza, Benî Abdimenâf'ın yanında saf tuttu. Esed

[25] Muhtemelen bu iki vadiden Mekke'ye giren tüccarlardan vergi alma görevi kastedilmektedir. Bkz. Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 32 1 no'lu dipnot.

[26] Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih el-Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, thk. Muhammed Sâdik Bahrülulûm (Necef: Mektebetü'l-Haydariyye, 1964), 1/211.

[27] Şerhanî, *Hilfû'l-mutayyebîn'de Abdüluzza'nın oğlu Esed'in yer aldığı söylemektedir. Çünkü Hâlide bint Hâşim ile evli olması onu Hâşim b. Abdimenâf ile çağdaş kılmaktadır. Bkz. Şerhanî, es-Seyyidetu Hatice*, 32.

[28] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/149-150; Belâzürî, *Ensâbü'l-eyraf*, 1/62-63; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünûf*, 1/239-241; Mes'ûdî, *Mürücu'z-zeheb*, 2/46; Casim Avcı, "Kureyş (Benî Kureyş)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2002), 26/442.

[29] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/150; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünûf*, 1/241; Avcı, "Kureyş", 26/442.

[30] İbn İshâk'ın kaydettiği bir rivayete göre Varaka b. Nevfel'in kız kardeşi Rukiyye/Ümmü Kibâl bnt. Nevfel b. Esed, Hz. Muhammed'in babası Abdullah'la, Âmine ile evlilik yapmadan önce evlenmek istemiştir. Fakat Abdullah Âmine ile evlenince Rukiyye bu düşüncesinden vazgeçmiştir. Bkz. İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 42-43. Bu rivayet Benî Esed'in Benî Hâşim ile evlilik yoluyla ittifak kurmak istediğini göstermesi açısından önem arz etmektedir.

[31] Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 33.

[32] Sedûsî, *Kitâbü Hazf min nesebi Kureyş*, 52; Ebü'l-Münzir Hişâm b. Muhammed İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, thk. Nâcî Hasan (Beyrut: Âlemu'l-Kütüb, 1407/1986), 68; Ebü Abdillâh Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureyş*, thk. E. Lévi-Provençal (Kahire: Darü'l-ma'arif, 1982), 205-206; Ebü Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd İbn Hazm el-Endelüsî, *Cemheretü' ensâbi'l-'Arab*, thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn (Kahire: Darü'l-ma'arif, 1962), 117.

b. Abdiluzzâ, çocukları olmadığı için Kureys içerisinde zayıf halkayı teşkil etmekteydi. Bu durum Esed'i birçok evlilik yapmaya sevk etti. İlk olarak Benî Mâzin'den Zühre bint Amr ile evlenen Esed'in bu evlilikten Huveylid ismindeki çocuğu dünyaya geldi. Daha sonra Hâlide bint Hâşim b. Abdimenâf b. Kusay'dan Nevfel, Habîb ve Seyfi, Rayte bint Hüveyris es-Sekaffî'den Hüveyris, Berre bint Avf el-Adeviyye'den Muttalib, Hâris, Abd ve Osman ismindeki çocukları oldu.^[33] Ayrıca Nahiye bint Said b. Sehm'den Amr, Hâşim, Muhaşşim, Sa'be bint Hâlid'den de Tâlib ve Tuleyb/Tuveylid adlı çocukları dünyaya geldi.^[34] Ümmü veled bir cariye'den de Hâlid ismindeki çocuğu oldu.^[35] Esed, gerçekleştirdiği bu evliliklerden doğan çocukları sayesinde İslâm öncesi Mekke toplumunda arzuladığı güce ulaştı. Bunu birazdan ifade edeceğimiz üzere Mekke'deki hadiselerle aktif bir şekilde katılım sağlamalarından da anlamaktayız. Zübeyr b. Bekkâr'a (ö. 256/870) göre Esed, Kureys içerisinde *Müslim* lakabı ile meşhur olmuştur. Çünkü Esed, aralarında husumet bulunan kimselerin aralarını düzeltir, onları barıştırdı.^[36]

Esed b. Abdiluzzâ'nın vefat etmesinin ardından Benî Esed'e, Huveylid b. Esed reislik etti. Huveylid Kureys'in ileri gelenlerinden olup toplum içerisinde saygın bir konuma sahipti. Aynı zamanda sahip olduğu meziyetler sayesinde kardeşleri arasında da ön plana çıkan birisiydi. O, Kâbe ile ilgili vazifelerin taksimi konusunda yaşanan ihtilaflarda sürekli Abdülmuttalib b. Hâşim'in safını tutardı.^[37]

Huveylid de babası Esed gibi birçok evlilik gerçekleştirdi. Beni Mâzin'den Meniyye bint Hâris'ten Adî, Hizâm, Avvâm^[38] ve Rukayke (veya Rafika) adlı çocukları dünyaya geldi. Kaynaklarda ismi zikredilmeyen ve sahâbî Büdeyl b. Verka'nın halası olduğu söylenen Huzâalı bir kadından da Nevfel adlı çocuğu dünyaya geldi. Fâtıma bint Zaide ile yaptığı evlilikten de Hatice ve Hâle isminde iki kız çocuğu dünyaya geldi.^[39] İbn Habîb, Huveylid'in ayrıca Hâlide isminde bir kızından bahsetmekte fakat onunla ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.^[40]

[33] Sedûsî, *Kitâbü Hazf*, 52; İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 68-69; Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 206-207.

[34] İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 69; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 9/419-420.

[35] İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 69; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 9/420.

[36] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 206; Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureys*, 1/274.

[37] Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 69.

[38] İbn Kuteybe Mekke eşrafının icra ettiği bazı meslek ve zanaatlardan söz ederken Avvâm'ın mesleğinin terzicilik olduğunu kaydetmektedir. Bkz. Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, thk. Servet Ukkâşe (Kahire: Darü'l-ma'arif, ts.), 575.

[39] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 229-231; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*, 120.

[40] Ebû Ca'fer Muhammed İbn Habîb, *el-Muhabber*, nşr. Ilse Lichtenstädter (Haydarâbâd-Dekken: Matbaatü Cem'iyyeti Daireti'l-ma'arif, 1361/1942), 100.

Huveylid döneminde Benî Esed ailesinin *meşveret* denilen bir görevi ifa ettiği kaynaklar tarafından aktarılmaktadır. İbn İşhâk'ın kaydettiğine göre Tübba' el-Himyerî, Hacerülesved'i Kâbe'den alıp Yemen'e götürmek istemiş, bunun üzerine Kureyş, Huveylid b. Esed'e gelerek durumu bildirmiş o da buna karşı çıkarak “ölüm bundan daha iyidir” demiştir. Kılıcını kuşanan Huveylid b. Esed, beraberindeki Kureyşliler ile Tübba'nın yanına varmıştır. Büyük bir kararlılıkla Tübba'nın karşısında duran Kureyş onun Hacerülesved'i Yemen'e götürmesine izin vermemiştir.^[41] Hüseyin Ali Şerhanî bu rivayetin güvenilir olmadığını, rivayette işaret edilen Tübba'nın Ebû Kerib Es'ad olduğunu ve Kâbe'ye örtü giydirdiğini, Cürhümlüler'in Mekke'ye hükmettiği dönemde yaşadığını, dolayısıyla İbn İşhâk'ın zikrettiği bu rivayetin aslının olmadığını söylemektedir. Ayrıca o, İbn Hişâm ile Ezrakî'nin^[42] de Ebû Kerib Es'ad'ın Mekke ziyaretinden bahsettiklerini ancak bu rivayete değinmediklerini ifade etmektedir.^[43] Yine ona göre bu durum Benî Esed'in meşveret görevini ifa etmediği anlamına gelmez. Aksine bu görevi kendileri yapmakta olduğu için İbn İşhâk bu rivayeti Huveylid'e nispet etmiştir.^[44] Şerhanî'nin Benî Esed'in meşveret görevini ifa ettiği görüşünde haklı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kaynaklar İslâm öncesi dönemde meşveret görevinin Benî Esed'den Yezîd b. Zem'a b. el-Esved'in uhdesinde olduğunu söylemektedir.^[45]

Benî Esed ile Benî Hâşim arasındaki iyi ilişkiler iki ailenin birbirine yakınlaşmasını sağlamıştır. Bundan dolayı Seyf b. Zîyzen Habeşlileri bozguna uğratarak onları Yemen'den çıkardığı vakit kendisini tebrik etmeye giden Kureyş kabilesi heyeti içerisinde Huveylid b. Esed de bulunmuştur.^[46] Yine Benî Esed, Hilfü'l-fudûl antlaşmasına da iştirak etmiştir.^[47]

[41] İbn İşhâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 54.

[42] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/39-40; Ezrakî, *hbâru Mekke*, 1/132-134. Ayrıca bkz. Ebû Abdillâh Vehb b. Münebbih, *Kitâbü't-Ticân fî mülûki Himyer* (San'a: Merkezü'd-dirasat ve'l Abhasi'l-Yemeniyye, 1347/1928), 306-307.

[43] Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 71-72.

[44] Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 72.

[45] Ahmed b. Muhammed İbn Abdirabbih, *el-İkdü'l-ferîd*, thk. Müfîd Muhammed Kumeyha-Abdülmecîd et-Terhîni (Beirut: Darü'l-kutubi'l-ilmiyye, 1983), 3/267, 271; Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn fî ensâbi'l-Kureşiyîn*, thk. Muhammed Nâyif ed-Düleymî (Irak: el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-İrâkî, 1982), 244.

[46] Vehb b. Münebbih, *Kitâbü't-Ticân*, 318; Abdülmelik b. Kureyb el-Asmaî, *Târîhu'l-'Arab kable'l-İslâm*, thk. M. Hasan Âl-i Yâsîn (Bağdad: Matbaatu'l-maarif, 1959), 52; Abdülhamid Mahmud Tahmaz, *es-Seyyidetu Hatice* (Dımaşk: Darü'l-kalem, 1996), 14; Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 72; Muhammed Fatih Duman, *Kureyş Kabilesi (İslâm Öncesi Etnik, Siyasi ve Ekonomik Yapı)* (Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2017), 220.

[47] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/153-154; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/52; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/13; Ahmed Hayri el-Ömerî, *es-Sîretü Müstemirre* (Mısır: 'Asîrul'-kutub, 2018), 101.

Benî Esed ile ilgili önemli hadiselerden biri de II. Ficâr Savaşı'na katılmış olmaları ve bu savaşta önemli bir rol oynamalarıdır. Kinâne-Kureys ve mütefik kabileleri ile Kays Aylân kabileleri arasında yaşanan savaşta Kureysliler Kayslılar'a galip gelmiştir. Daha sonra Utbe b. Rebîa'nın araya girmesiyle taraflar arasında sulh yapılmıştır. Kureys ve Kinâne Kays Aylân'dan öldürülenlerin diyetini ödeyerek karşı tarafa Benî Esed'den Hakîm b. Hizâm b. Huveylid'in de içinde bulunduğu kırk kişiyi rehine olarak vermiştir.^[48] Yapılan bu savaşta Kureys kabilesinin her boyunun başında bir reis bulunmaktaydı. Benî Esed'e de Huveylid b. Esed ile Osman b. Hüveyris b. Esed reislik etmiştir.^[49] Bu savaşta Benî Esed'den Nevfel b. Esed, Habîb b. Esed, Tâlib b. Esed, Tuleyb b. Esed, Avvâm b. Huveylid^[50] ve Hizâm b. Huveylid öldürülmüştür.^[51] Bazı kaynaklar Huveylid'in de bu savaşta öldürüldüğünü söylerken kimi kaynaklar onun fîcar savaşının gerçekleştiği yılda yani fîcar savaşından önce öldüğünü zikretmektedir.^[52] İbn Habîb, Huveylid'in Benî Ka'b b. Amr b. Huzâa'dan biri tarafından öldürüldüğünü kaydeder fakat ne zaman ve nerede öldürüldüğüne dair herhangi bir bilgi vermez.^[53]

Genel olarak putperestliğin^[54] hâkim olduğu Benî Esed içerisinde bazı kimselerin Hanifliğe yakın durduğu, Varaka b. Nevfel ile Osman b. Hüveyris gibi kimselerin ise Hristiyanlığı kabul ettiği görülmektedir. Kaynaklarda zikredilen bazı rivayetler Huveylid b. Esed'in dinî bir temayülünün olduğunu göstermektedir. Abdülmuttalib'in zemzem kuyusunu kazdıktan sonra Huveylid b. Esed'in onunla karşılaşp onu öven bir şiir söylemesi ve bu şiirde İbrahim'den İsmail'den, Cebrail ve Adem'den bahsetmesi^[55] onun

[48] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/209-211; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/104-106; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/12; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünîf*, 1/318-321; Ebü'l-Feth Fethuddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-esser fî fünûni'l-meğâzi ve's-şemâ'il ve's-siyer*, thk. Muhammed el-İdü'l-Hatrâvî-Muhyiddin Müstû (Medine-Dimaşk: Mektebetu Dâri't-Turâs-Daru İbn Kesîr, 1992), 1/113; Corci Zeydan, *el-'Arab kable'l-İslâm* (Kahire: Darü'l-hilâl, ts.), 272-273.

[49] Sedûsî, *Kitâbü Hazf*, 52; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 169-170; İbn Habîb, *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*, 332; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*, 120; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 223.

[50] İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif*, 219; Ebü Hâmid İzzüddîn Abdülhamîd b. Hibetillâh İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belâğa*, thk. Muhammed Ebu'l Fadl İbrahim (Kahire: Dâru İhyai'l-Kütüb'l-'Arabîyye, 1962), 15/248.

[51] İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 69-70; İbn Düreyd, *el-İştikâk*, 92; Ebü Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût el-Hamevî, *el-Muktedab min Kitâbi Cemhereti'n-neseb*, thk. Nâci Hasan (Beyrut: Darü'l-'Arabîyye, 1987), 41.

[52] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/109; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/16; Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim (Kahire: Darü'l-ma'arif, 1968), 2/282; İbn Seyyidünnâs, *Uyûnü'l-esser*, 1/119.

[53] İbn Habîb, *el-Muhabber*, 189; Şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 77. Ayrıca bkz. Hudayr Abbâs el-Cümeylî, *Kureys*, çev. Asım Sarıkaya (İstanbul: Endülü's Yayınları, 2018), 104.

[54] Benî Esed'in Uzzâ putuna taptığı zikredilmektedir. Bkz. Cevad Ali, *el-Mufassal*, 6/240.

[55] İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-belâğa*, 15/217.

Hanîflik geleneğinden habersiz olmadığını göstermesi açısından önemli bir veridir. Fakat bu veri Huveylid'in kesin olarak Hanîf olduğunu söylememiz için yeterli değildir. Abdülmuttalib'in "ilmi, miras alan kimselerden sadece Huveylid kalmıştır"^[56] sözünü değerlendiren şerhanî, miras alınan ilmin din olduğunu söyleyerek Huveylid'in dinî bir temayülünün olduğunu söylemektedir.^[57] şerhanî'ye katılmakla birlikte Huveylid'in dinî inancını net olarak ortaya koymak için yeterli malumata sahip olmadığımızı da ifade etmek isteriz.

Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere Benî Esed'den Varaka b. Nevfel putlara tapmaktan yüz çevirip Hristiyanlığı benimsedi.^[58] Osman b. Hüveyris de Rum kayserine gidip Hristiyan oldu ve kayserin yanında iyi bir konum elde etti.^[59] Kayserin taç giydirdiğı Osman, Mekke valisi olarak tayin edildi.^[60] Hicaz bölgesini Bizans'a bağlama düşüncesi içerisinde olan Osman b. Huveyris vali olarak Mekke'ye geldiğinde yaptığı ilk iş Mekke halkını Hristiyanlığa davet etmek oldu. Fakat müşrik ve aynı zamanda akrabası olan Esved b. Esed b. Abdiluzâ ona, Mekke halkının esirliği kabul etmeyeceğini ve kayserin dinini benimsemeyeceklerini bildirdi. Böylelikle Osman b. Hüveyris, bu girişiminde başarısız oldu ve hedefine ulaşamadı. Kendisine patrik^[61] denilen Osman'ın, şam'da Gassanî Kralı Amr b. Cefne tarafından zehirlenerek öldürüldüğü söylenmektedir.^[62]

Kaynaklar Kâbe'nin tamir edilmesi hadisesini anlatırken Benî Esed'in de bu hadisede rol aldığını aktarmaktadır. Kâbe, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmâil'in inşâ etmesinden sonra yangın ve sel gibi nedenlerden dolayı zarar görmüş, bunun yanı sıra yapımının üzerinden uzun zaman geçmesinden ötürü yıkılacak hâle gelmişti.^[63] Aynı zamanda Kâbe'nin içinde bulunan kuyudan da değerli eşyalar çalınmaktaydı. Bu sebepten ötürü Kureyş, alçak

[56] İbn Ebü'l-Hadîd, *şerhu Nehci'l-belâğa*, 15/217.

[57] şerhanî, *es-Seyyidetu Hatice*, 78.

[58] İbn İşhâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 115-116; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/251-253, 269; İbn Habîb, *el-Muhabber*, 171; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 1/227; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/379-380; Bünyamin Erul, "Varaka b. Nevfel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2012), 42/517-518; Muhammed b. Muhammed Ebu şehbe, *es-Sîretü'n-Nebeviyye fî Dav'il Kur'ân ve Sünne* (Dimaşk: Darü'l-kalem, 2014), 1/84-85.

[59] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/253; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/381; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, 4/39-40.

[60] Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/382; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, 6/606.

[61] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureyş*, 209; Cevad Ali, *el-Mufasssal*, 4/93-94; Çelikkol, *İslâm Öncesi Mekke*, 125.

[62] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureyş*, 210; Süheylî, *er-Ravzü'l-ünüf*, 1/382. Ayrıca bkz. Watt, Hz. Muhammed Mekke'de, 41-42.

[63] Daha geniş bilgi için bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/58-102.

olan Kâbe duvarlarını yükseltmeye ve çatısı olmayan Kâbe'ye bir de tavan yapmaya karar verdi. Gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra Kureyş batınları hep birlikte Kâbe'nin yeniden inşasına girişti. Hangi batnın hangi duvarı yapacağına dair bir tartışma yaşandı ve görev taksiminin fal oklarının yardımıyla yapılmasına karar verildi. Fal oklarının çekilmesi sonucunda Hicr-Hatîm tarafı Abdüddâr b. Kusay, Esed b. Abdüluzzâ ve Adiy b. Ka'b oğullarına düştü.^[64]

Kâbe'nin yeniden yapımı tamamlanınca bu kez de Hacerülesved'in yerine yerleştirilmesi konusunda söz konusu kabileler arasında ihtilaf yaşandı. Daha sonra mescide ilk giren kişinin hakem kabul edileceğine dair anlaşmaya varıldı. Mescid kapısından ilk giren kişi Hz. Muhammed (sas) oldu. Toplum içerisinde "el-emîn" olarak bilinen Hz. Muhammed'e hadise anlatılınca o da şöyle bir çözüm yolu takip etti: Ridasını yere sererek Hacerülesved'i üzerine koydu ve Kureyş'in her batnından bir kişinin gelip ridasının bir ucundan tutmasını istedi.^[65] Bunun üzerine Benî Abdümenâf'tan Utbe b. Rebîa, Beni Esed'den Ebû Zem'a b. Esved, Benî Sehm'den el-Âs/Âsî b. Vâil (veya Kays b. Adiy) ve Benî Mahzûm'dan Ebû Huzeyfe b. Muğîre peygamberin ridası ile beraber Hacerülesved'i yerine taşıdılar ve rüknün hizasına kaldırdıklarında Hz. Muhammed de taşı yerine yerleştirdi.^[66]

Netice itibariyle Benî Esed, İslam öncesi dönemde genel olarak ticaret ile meşgul olmuş, Kâbe görevlerinin taksimi meselesinde ve yaşanan diğer anlaşmazlıklarda her zaman Benî Hâşim ile birlikte hareket etmiştir. Ayrıca katıldıkları Ficâr Savaşı'nda önemli bir rol üstlenmişlerdir.

2. Hz. Peygamber Dönemindeki Faaliyetleri

Hz. Peygamber vahiy alıp davete başladığı vakit Kureyş'in diğer batınları gibi Benî Esed de ona karşı düşmanca bir tavır takındı. Fakat Benî Esed içerisinde Hz. Peygamber'e inanıp onun davetine icabet eden kimseler de vardı. Bunların başında eşi Hz. Hatice bint Huveylid gelmekteydi.^[67] Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid de ilk iman edenlerdendi.^[68]

Müşrikler yeni dinin müntesiplerine karşı başlangıçta sözlü saldırıda bulunmakta, onları tahkir edici ifadeler kullanmaktaydı. Fakat bu durum daha

[64] İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzi*, 103-105; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/218-221; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/120-121; Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/157-164; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/14-15; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünîf*, 1/337-338; Duman, *Kureyş Kabilesi*, 249.

[65] İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzi*, 107-108; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/223-224; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/121; Duman, *Kureyş Kabilesi*, 249.

[66] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 1/121-122; Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/164; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/15.

[67] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/269-275.

[68] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/286.

sonra fizikî baskılara, hakâret ve işkencelere vardı. Mekke'de kendilerine yaşam hakkı tanınmayan Müslümanlardan bir grup Hz. Peygamber'in izni ve tavsiyesiyle Habeşistan'a hicret etti. Habeşistan'a hicret edenlerin arasında Benî Esed'den şu kimseler vardı:

- Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid: Hem birinci hem ikinci hicrete katılmıştır.
- Amr b. Ümeyye b. Hâris b. Esed: İkinci Habeşistan hicretine katılmış ve Müslüman olarak Habeş topraklarında vefat etmiştir.
- Hâlid b. Hizâm b. Huveylid: İkinci hicrete katılmış ama yılan sokması sonucu vefat etmiş ve Habeşistan'a ulaşamamıştır.
- Yezid b. Muaviye b. Esved b. Muttalib b. Esed: İkinci hicrete katılmıştır.
- Esved b. Nevfel b. Huveylid b. Esed: İkinci hicrete katılmıştır.^[69]

Benî Esed'den bazı kimselerin Hz. Peygamber'in davetine karşı çıktığı, Peygambere ve Müslümanlara eziyet ettiği bilinmektedir. Bunlardan Esved b. Muttalib b. Esed Peygamber ile alay edenlerdendi. Ebü'l Bahterî el-Âs b. Hâşim b. Hâris b. Esed de Peygamberi yalanlayan ve ona eziyet edenler arasındaydı.^[70] Benî Esed'den Hz. Peygamber'e eziyet edenlerden birisi de Hebbâr b. Esved idi. Hebbâr b. Esved sadece Hz. Peygamber'e eziyet etmekle kalmamış onun aile fertlerini de incitmiştir. Hz. Peygamber Medine'ye hicret ettikten sonra kızı Zeyneb'i Mekke'den getirmesi için birini göndermişti. Zeynep dönüş yolunda Hebbâr b. Esved'in de içinde bulunduğu Kureyş kabilesinden bazı kimseler ile karşılaştı. Hebbâr, elindeki mızrak ile Zeyneb'e vurup onu devesinden düşürdü. Bu hadise vuku bulduğunda Zeyneb gebe idi ve aldığı darbe sebebiyle bebeğini kaybetti. Allah Resulü, Hebbâr'ı yakalamaları için askeri birlik gönderdi ve onu yakaladıkları yerde yakarak öldürmelerini söyledi. Fakat daha sonra ateşle cezalandırmanın Allah'a mahsus olduğunu söyleyerek onu öldürmekle yetinmelerini istedi. Gönderilen birlik tarafından ele geçirilemeyen Hebbâr, Mekke'nin fethinden sonra, Hz. Peygamber'in yanına gelerek İslâm'ı kabul etmiş ve böylece bağışlanmıştır.^[71]

Kaynaklar Kureyş müşriklerinin bi'setin 7. senesinde (M. 617) Şi'b-i Ebî Tâlib'de, Hâşimoğulları ile Muttaliboğullarına uyguladıkları ambargodan

[69] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/352; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/112-113; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/229-230; Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed İbn Abdilberr, *ed-Dürer fi'htisâri'l-meğâzi ve's-siyer*, thk. Şevki Dayf (Kahire: 1966), 52; İzzüddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Beyrut: Daru İbn Hazm, 2012), 45, 321, 407, 920.

[70] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/324; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/140, 165, 168-170.

[71] Mus'ab ez-Zübeyri, *Kitâbü Nesebi Kureyş*, 219; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 247; Nuri Topaloğlu, "Hebbâr b. Esved", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 17/148.

söz ederken bazı Benî Esed mensuplarının ağır şartlar altında yaşamaya zorlanan Müslümanlara yardım ettiğinden söz etmektedir. Anlatıldığına göre Hakîm b. Hizâm Şi'b-i Ebî Tâlib'de muhasara altına alınan Müslümanlara gizlice erzak taşımış, buna engel olmaya çalışan Ebû Cehil, Ebû'l Bahterî'nin tepkisiyle karşılaşmıştır.^[72] Zem'a b. Esved de Kâbe'ye asılan ve ambargo maddelerinin yazılı olduğu metni geçersiz kılmak için girişimde bulunanlar arasında olmuştur.^[73] Fakat bahsi geçen Hakîm b. Hizâm, Ebû'l Bahterî ve Zem'a b. Esved'in, Hz. Peygamber'in hicretinden bir gün önce Dâru'n-nedve'de toplanan ve Rasûlullah'ı öldürme kararını alan Kureys ileri gelenleri arasında olduğunu da ayrıca zikretmek gerekir.^[74]

Benî Esed'den bazı kimselerin Kureys'in saflarında Bedir Savaşı'na (2/624) katıldığı görülmektedir. Bunlar, savaşa gönüllü olarak katılmayan ve hatta bu konuda Ebû Cehil ile tartışan Hakîm b. Hizâm başta olmak üzere, Abdurrahman b. Avvâm, Abdullah b. Avvâm, Saîb b. Ebi Hubeyş b. Muttalib b. Esed, Huveyris/Hâris b. Abbad, Hâris b. Osman b. Hüveyris, Zem'a b. Esved b. Muttalib, Akîl b. Esved b. Muttalib, Hâris b. Zem'a, Ebû'l Bahterî ve Nevfel b. Huveylid'dir. Zikri geçen isimlerden Saîb b. Ebi Hubeyş, Huveyris/Hâris b. Abbad ve Hâris b. Osman Müslümanlar tarafından esir alınmış, Zem'a b. Esved, Akîl b. Esved, Hâris b. Zem'a, Nevfel b. Huveylid, Abdullah b. Avvâm ve Ebû'l Bahterî de öldürülmüştür.^[75] Allah Resulü, Şi'b-i Ebî Tâlib'e erzak sokan ve Benî Hâşim'e uygulan boykotun kaldırılması için çaba sarf eden Ebû'l Bahterî'nin öldürülmemesini söylemişti. Savaş meydanında Ebû'l Bahterî ile karşılaşan Mücezzer ona Allah Resulü'nün kendisini öldürmemelerini emrettiğini söyledi. Ebû'l Bahterî beraberindeki arkadaşının da affedilmesini talep etti. Bunu kabul etmeyen Mücezzer kılıcıyla onu öldürdü.^[76] Şirkin sembol isimlerinden biri olan Nevfel b. Huveylid de Mekke'de İslâm'a giren kimseleri dinlerinden döndürmek için işkence etmekteydi. Esed-i Kureys ve Esed-i Mutayyebûn olarak şöhret bulan Nevfel'i İbn Hişâm, Kureys'in

[72] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/8; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 1/272. Ayrıca bkz. İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, 59.

[73] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/28-29; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 1/272-273.

[74] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/122-123; İbn Seyyidinnâs, *Uyünü'l-eser*, 1/292.

[75] İbn İshâk, *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*, 309; Muhammed b. Ömer b. Vâkîd el-Vâkîdî, *Kitâbü'l-Meğâzî*, thk. Marsden Jones (London: Oxford University Press, 1965), 1/140, 148-149; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/348; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshrâf*, 1/362, 9: 464; İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, 118; Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb en-Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb fî funûni'l-edeb*, thk. Ali Muhammed Haşim-Abdülmeccid Tarhinî (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004), 17/35; Ahmed b. Ali b. İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*, thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1995), 4/289.

[76] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 213-214.

şeytanlarından biri olarak tanıtmıştır.^[77] O, Bedir'de Zem'a b. Esved ile birlikte Kureyş askerlerine erzak temininde bulunmuştur.^[78] Benî Esed'den Zübeyr b. Avvâm ise Müslümanların saflarında Bedir Savaşı'na iştirak etmiştir.^[79]

Nevfel b. Huveylid, Zübeyr b. Avvâm'ın amcasıydı. Zübeyr Müslüman olunca amcası Nevfel bu duruma şiddetle karşı çıktı. Sözlü uyarıları bir anlam ifade etmeyince Nevfel yeğenini bir hasıra sarıp tavana astı. Ardından bir ateş yakarak bu ateşin dumanıyla ona eziyet etti. Amcasının eziyetlerine rağmen inancından vazgeçmeyen Zübeyr'i, annesi Safiyye kurtardı.^[80] Yine anlatıldığına göre Hz. Ebû Bekir ile Talha b. Ubeydullah, Müslüman olunca Nevfel, onları iple birbirine bağlamış ve onlara işkence etmiştir. Bu nedenle ikisi karîneyn (birbirine bağlılar/birbirine bitişikler) olarak meşhur olmuştur.^[81] Nevfel b. Huveylid Peygambere olan düşmanlığıyla tanınmaktaydı. Allah Resulü'nün en bariz düşmanlarından biri olan Nevfel, bulduğu her fırsatta onu incitmeye ve eziyet etmeye çalışırdı. Allah Resulü onun Bedir'de öldürülmesi için Allah'a dua etmişti. Nitekim Allah, Peygamberin duasına icabet etmiş ve Nevfel Hz. Ali'nin eliyle Bedir'de öldürülmüştür.^[82] Bir defasında Nevfel, Hz. Peygamber'e olan düşmanlıkları ile bilinen Nadr b. Hâris ve Abdullah b. Ebî Ümeyye'yi de yanına alarak Allah Resulü'ne geldiler ve ona şöyle dediler: “Ey Muhammed! Bize Allah'tan bir kitap getirmediğin müddetçe, ayrıca bu kitabın Allah katından olduğuna ve senin de onun elçisi olarak gönderildiğine şahitlik edecek dört melek getirmediğin sana asla iman etmeyeceğiz.”^[83] Bunun üzerine onlar hakkında şu ayet nazil oldu: “Şayet sana kâğıt üzerine yazılmış bir kitap indirseydik ve onlar elleriyle onu tutmuş olsalardı, yine de o inkârcılar, “Bu apaçık bir büyü, başka bir şey değil” derlerdi”.^[84]

[77] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 1/312-313. Ayrıca bkz. İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*, 120.

[78] Vâkidî, *Kitâbü'l-Meğâzi*, 1/128.

[79] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 2/323; İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, 122.

[80] Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir*, thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefî (Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.), 1/122; Mehmet Efendioğlu, “Zübeyr b. Avvâm”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2013), 44/522.

[81] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/197; Ebü Osmân Amr b. Bahr el-Câhiz, *el-'Ossmâniyye*, thk. Abdüsselâm M. Hârûn (Beyrut: Darü'l-Cil, 1991), 27-28; Ebü Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Nîsâbüri, *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*, thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ (Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 2002), 3/416.

[82] Takıyyüddin Ahmed b. Ali b. Abdülkâdir b. Muhammed el-Makrizî, *İmtâ'u'l-esmâ' bimâ li'r-resûl mine'l-ahvâl ve'l-hafede ve'l-metâ'*, thk. M. Abdülhamîd en-Nümeysi (Beyrut: Darü'l-kutubi'l-İlmiyye, 1999), 12/166.

[83] Ebü'l-Hasen Mukâtil b. Süleymân b. Beşîr el-Ezdi el-Belhî, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte (Beyrut: Daru İhya'i-turâs, 2002), 1/550-551; Ebü Muhammed el-Hüseyn b. Mes'ûd el-Begavî, *Me'âlimü't-tenzil*, thk. Muhammed Abdullah en-Nemr vd. (Riyad: Daru Taybe, 1989), 3/129; Emînü'l-İslâm Ebî Ali el-Fazl b. el-Hasen et-Tabersî, *Mecma'u'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut: Darü'l-Murteza, 2006), 4/10.

[84] el-En'âm 6/7.

Uhud Savaşı'nda (3/625) Benî Esed'den Abdullah b. Hûmeyd^[85] b. Zübeyr b. Hâris b. Esed beraberindeki müşrikler ile birlikte Hz. Peygamber'i öldürmek istemiş de bu girişimi Ebû Dücâne'nin engellemesi sebebiyle başarısızlıkla sonuçlanmış ve Abdullah, Hz. Ali tarafından öldürülmüştür.^[86] Muhtemelen Benî Esed Hendek savaşında (5/627) da Ebû Süfyân önderliğinde toplanan kabileler arasında yerini almış ve Medine muhasarasına katılmıştır. Çünkü Ebû Süfyân Hz. Muhammed ile savaşmak için Kureyş'in bütün batınlarından savaşçılar toplamıştır.^[87] Fakat bu savaşa Benî Esed'den kimlerin katıldığı bilinmemektedir. Zübeyr'in kardeşi Sâib b. Avvâm da Müslümanların safında Uhud Savaşı'na katılmıştır.^[88] Mekke'nin fethinden önce Hendek ile Hayber Savaşlarına ve Hudeybiye Antlaşması'na iştirak edenler arasında Benî Esed'den Zübeyr ve Sâib dışında hiç kimsenin ismine rastlamamaktayız.^[89]

Benî Esed Kureyş'in diğer kolları gibi Mekke'nin fethinde (4 Ocak 630) Müslüman oldu. Müslüman olduktan sonra Benî Esed'e mensup bazı kimseler Hz. Peygamber ile birlikte çeşitli savaşlara iştirak etti. Yezîd b. Zem'a, Tâif kuşatmasında (630) savaşın şiddetli olduğu bir anda atının üzerinde Tâif kalesinin dibine kadar geldi ve kendileriyle konuşmak için kalede bulunanlardan eman istedi. Kaledekiler de ona eman vermiş gibi göründüler. Yezîd b. Zem'a onlara yaklaşıncı attıkları oklarla onu şehit ettiler.^[90] Mekke'nin fethinde Müslüman olan Vehb b. Zem'a da Veda haccında Hz. Peygamber'e eşlik etmiştir.^[91]

3. Hz. Peygamber'den Sonraki Yaşantıları

Kaynaklarda Hz. Peygamber'in vefatından sonra Benî Esed'in yaşanan siyasi ve içtimaî hadiselerle kabilesel tavır olarak katılımları hakkında pek fazla bilgi yoktur. Fakat Benî Esed'e mensup bazı şahsiyetlerin yaşanan siyasi hadiselerle aktif bir şekilde katıldığı görülmektedir. Bu şahsiyetler arasında da ön plana çıkan kişi Zübeyr b. Avvâm'dır. Zübeyr, Hz. Peygamber'in vefatından sonra yapılan ilk halife seçiminde başlangıçta Hz. Ali'yi desteklemiş fakat

[85] Mus'ab ez-Zübeyrî'ye göre, rifade görevinin Abdullah'ın babası Humejd'in uhdesinde olduğu söylenmiştir. Bkz. *Kitâbü Nesebi Kureyş*, 212.

[86] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 3/91; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 2/40; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 1/391; İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, 166.

[87] Muhammed b. Yûsuf es-Sâlihî eş-Şâmî, *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd*, thk. Mustafa Abdülvâhid vd. (Kahire: el-Meclisü'l-a'la li'ş-şuuni'l-İslâmiyye, 1997), 4/512.

[88] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/112; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 448-449.

[89] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/112; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, 408, 449.

[90] Vâkıdî, *Kitâbü'l-Megâzî*, 3/926; İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 3/310; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/113; İbn Abdilberr, *ed-Dürer*, 242.

[91] İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, 4/1560; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 246.

çoğunluğun Hz. Ebû Bekir'e meylettiğini görünce o da Hz. Ebû Bekir'e biat etmiştir.^[92] Zübeyr b. Avvâm, Hz. Ebû Bekir döneminde irtidat eden kabilelere karşı mücadele etmiş, Yermük Savaşı'na (15/636) iştirak etmiştir. Hz. Ömer döneminde idarî sahalarda halifeye danışmanlık yapmış, aynı zamanda bu dönemde İran, Suriye-Filistin ve Mısır bölgelerinde yürütülen bazı fetih hareketlerine katılmıştır. Zübeyr, ikinci halife Hz. Ömer'in, kendisinden sonraki halifenin seçimi için oluşturduğu altı kişilik ashâbü'ş-şurâ heyeti^[93] içerisinde yer almıştır. Hz. Osman döneminde de Taberistan'ın fethi (30/650) başta olmak birçok sefere katılım sağlamıştır.^[94]

Zübeyr'in kardeşi Sâib b. Avvâm, Hz. Ebû Bekir döneminde yapılan Yemâme Savaşı'nda (12/633) Müseylime'ye karşı savaşırken şehit olmuştur.^[95] Zübeyr'in diğer kardeşi Büceyr b. Avvâm'ın da Yemâme Savaşı'nda şehit olduğu rivayet edilmektedir.^[96] Sahâbenin seçkinlerinden olan Hişâm b. Hakîm'in de Hz. Ebû Bekir döneminde yapılan Ecnadeyn savaşında (13/634) şehit düştüğü söylenmektedir.^[97] Varaka'nın kardeşi Adî b. Nevfel b. Esed, Hz. Ömer ve[ya] Hz. Osman dönemlerinde Hadramut'ta âmillik yapmıştır.^[98] İbn Hazm onun bu görevi Hz. Ömer veya Hz. Osman döneminde yürüttüğünü kaydetmektedir.^[99] Zübeyr'in bir diğer kardeşi Abdurrahman b. Avvâm da Yermük Savaşı'nda şehit düşmüştür.^[100]

Kaynaklar Hz. Osman döneminde Benî Esed'den bazı kimselerin halifenin yanında yer aldığını, evinde muhasara edildiği vakit onu savunurken öldürdüklerini yazar. Zikredildiğine göre Hz. Osman, Mescid-i Nebevî'de hutbe okuduğu esnada muhalifliği ile bilinen Abdullah b. Mes'ud mescide gelmiş, onu gören Hz. Osman minberden onu eleştirmiştir. Abdullah b. Mes'ud da kendisini savununca Hz. Osman, onun mescitten çıkarılmasını emretmiştir. Bunun üzerine Benî Esed'den Abdullah b. Zem'a b. Esved b. Muttalib, Hz.

[92] İbn Hişâm, *es-Sîretü'n-nebeviyye*, 4/308-310; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 2/267-268; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, 3/973.

[93] Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim b. Kuteybe ed-Dineverî, *el-İmâme ve's-siyâse*, thk. Ali Şîrî (Beyrut: Darü'l-Edva, 1990), 1/44.

[94] Taberî, *Târîhu'r-rusul ve'l-mülük*, 3/571, 4/108; Efenodioğlu, "Zübeyr b. Avvâm", 44/522-523.

[95] İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 71; Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, *Kitâbü'n-Neseb*, thk. Mer-yem Muhammed Hayrüddir' (Beyrut: Darü'l-fikr, 1989), 205; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 4/112; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, 2/575.

[96] İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 1/403.

[97] İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 1222.

[98] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 209; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, 3/1061; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 243.

[99] İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*, 120.

[100] İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe*, 778; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 4/289.

Osman'ı eleştiren Abdullah b. Mes'ud'u tartaklayıp yere düşürmüştür.^[101] Yine Abdullah b. Zem'a, Abdullah b. Vehb b. Zem'a, Abdullah b. Abdurrahman b. Avvâm, Ubeydullah b. Abdurrahman b. Avvâm ve Abdullah b. Zübeyr Hz. Osman isyancılar tarafından muhasara edildiği vakit onu savunmuşlardır. Bunlardan Abdullah b. Zem'a, Abdullah b. Vehb ve Abdullah b. Abdurrahman b. Avvâm isyancılar tarafından öldürülmüştür.^[102] Hz. Osman isyancılar tarafından öldürüldükten sonra Hakîm b. Hizâm, Abdullah b. Zübeyr ve Münzir b. Zübeyr ile birlikte gizlice maktul halifeyi defnetmiştir.^[103]

Benî Esed mensuplarının Hz. Ali döneminde muhalefet bloğunda yer aldığını görmekteyiz. Talha b. Ubeydullah ile birlikte Hz. Ali'ye ilk biat edenlerden biri olan Zübeyr b. Avvâm, başlangıçta Hz. Ali'yi desteklemişse de daha sonra biatını bozmuş, Talha b. Ubeydullah ile birlikte Mekke'ye giderek Hz. Osman'ın katillerinin cezalandırılmasını isteyen Hz. Âişe'nin safına katılmıştır. Cemel Savaşı'nda (36/656) Hz. Ali'nin ordusuna karşı savaşmak için Hz. Âişe'nin ordusunda yer alan Zübeyr, savaşın hararetli olduğu bir anda Hz. Ali ile karşılaşmıştır. Hz. Ali, Zübeyr ile konuştuktan sonra onu savaş meydanından ayrılmaya ikna etmiştir. Bunun üzerine Zübeyr, savaş alanını terk edip Medine'ye dönmek için yola çıkmıştır. Bunu haber alan Amr b. Cürmûz birkaç arkadaşını da yanına alarak Zübeyr'in peşine düşmüş ve Vâdissibâ' denilen yerde kendisine yetişmiştir. Amr b. Cürmûz, namaz kıldığı esnada Zübeyr'i şehid etmiştir.^[104] Abdullah b. Ma'bed b. Hâris b. Zübeyr b. Hâris b. Esed de Cemel savaşında öldürülmüştür.^[105]

Hz. Ali-Hz. Muâviye arasındaki kavgada ise Esved b. Ebi'l Bahterî^[106] b. Hâşim b. Hâris b. Esed Medine'de Mervân ile birlikte hareket ediyor, insanları Hz. Ali'ye yardım etmekten alıkoyuyor, Sıffîn'de bulunan Muaviye ile mektuplaşıyordu. Hatta Hz. Muâviye, Kays b. Sa'd'ın Hz. Ali'nin safına katılmasını engelleyemedikleri için Esved b. Ebi'l Bahterî ile Mervan'ı kınamıştır.^[107] Ayrıca Hz. Muâviye, Büsr b. Ebû Ertât'ı Ali taraftarlarını öldürmesi için

[101] Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, 6/147.

[102] İbn Şebbe, *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*, 4/1280; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, 6/199; İbn Hazm, *Cemheretu ensâbi'l-'Arab*, 119; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 750; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 4/225.

[103] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 3/75; İbn Kuteybe, *el-İmâme ve's-siyâse*, 1/64; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, 6/206.

[104] Ahmet b. Dâvûd Ebû Hanîfe ed-Dîneverî, *el-Ahbârü'l-tvâl*, thk. Abdülmün'im Âmir (Kahire: Vizaretü's-sekafâ, 1960), 147-148; Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, 3/54; Mes'ûdî, *Mürüci'z-zehab*, 2/283; Efendioğlu, "Zübeyr b. Avvâm", 44/522.

[105] İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 5/22.

[106] Esved b. Ebi'l Bahterî, Ali-Muaviye kavgasında Medine'de insanlara namaz kıldırmaştır. Bkz. Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 214.

[107] Belâzürî, *Ensâbü'l-eshraf*, 3/83-84; Taberî, *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, 4/555.

Medine'ye yolladığında Benî Esed'den Esved ile istişare etmesini istemiştir. Bûsr Medine'ye gelince Hz. Ali destekçilerini öldürmeyi düşünmüş fakat Esved buna izin vermemiştir.^[108] Ubeydullah b. Abdırrahman b. Avvâm da Sıffin'de Muaviye'nin safında savaşırken öldürülmüştür.^[109] Onun Cemel'de öldürüldüğü de söylenmiştir.^[110] Münzir b. Zübeyr de Yezîd b. Muâviye ile birlikte Konstantiniye fethine katılmıştır. Muaviye öleceği zaman Münzir'in kendisini kabre koymasını vasiyet etmiştir.^[111]

Kaynaklar 63/683 yılında meydana gelen Harre Olayı'ndan söz ederken Emevî kuvvetlerinin Medine'yi işgal edip burada büyük bir katliam gerçekleştirdiğini zikreder. Gerçekleştirilen bu katliamda Benî Esed'e mensup birçok kişi öldürülmüştür. Öldürülenler arasında şu kimseler vardır: Vehb b. Abdullah b. Zem'a b. Esved, Yezîd b. Abdullah b. Zem'a, Ebû Seleme b. Abdullah b. Zem'a, Mikdâd b. Vehb b. Zem'a, Yezîd b. Abdullah b. Vehb b. Zem'a, Hâlid b. Abdullah b. Zem'a, Abdullah b. Zem'a'nın ismi bilinmeyen bir çocuğu, Muğire b. Abdullah b. Sâib b. Ebî Ceşş b. Muttalib, Abdullah b. Nevfel b. Adî, Amr b. Nevfel b. Adî, Abdurrahman b. Abdullah b. Ebî Züeyb b. Adî b. Nevfel'in bir çocuğu ve Adî b. Tuveyt b. Habîb b. Esed.^[112]

Burada Benî Esed'den Abdullah b. Zübeyr'in Mekke hâkimiyetinden de söz etmek istiyoruz. Yezîd'e karşı yürütülen muhalefetin başını çeken Zübeyr b. Avvâm'ın oğlu Abdullah, Yezîd'in öldüğünü (27 Kasım 683) haber aldığı vakit "emirü'l-mü'minîn" unvanıyla Mekke'de halifelikliğini ilân etti (64/683) ve Mekke'yi hilafet merkezi yaptı.^[113] Şam (Ürdün hariç), Kûfe, Basra, Horasan, Yemen ve Medine gibi şehirler ona biat ettiler.^[114] Yaklaşık on yıl boyunca başta Mekke olmak üzere İslâm dünyasının birçok yerinde halife olarak hüküm süren ve bu süre zarfında Emevîler'i oldukça uğraştıran Abdullah b. Zübeyr, Haccac b. Yûsuf es-Sekafî'nin komuta ettiği 2000 kişilik ordunun Mekke'ye girmesi (Ocak 692) üzerine şehri korumak için büyük bir direniş

[108] İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-gâbe*, 41-42; İbn Abdilberr, *el-İstî'âb*, 1/88; İbn Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe*, 1/221-222.

[109] Zübeyrî, *Cemheretü nesebi Kureys*, 1/227.

[110] Ebü'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh İbn Asâkir, *Târîhu medîneti Dımaşk*, thk. Ömer b. Çarame el-Amrevî (Beirut: Darü'l-fıkr, 1996), 38/8.

[111] Ebü'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye* (Beirut: Mektebetü'l-maarif, 1990), 8/246

[112] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 228; Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, 236-239, 241. Ayrıca bkz. İbn Kuteybe ed-Dîneverî, *el-İmâme ve's-siyâse*, 1/230-239.

[113] Ebü Amr Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, thk. Ekrem Ziya el-Ömerî (Riyad: Daru Taybe, 1985), 257-258; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 5/320-321; Hakkı Dursun Yıldız, "Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1988), 1/145.

[114] Belâzürî, *Ensâbü'l-eşrâf*, 5/374; Ya'kûbî, *Târîhu'l-Ya'kûbî*, 2/234-235; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/332-333.

sergiledi. Ancak Emevî ordusu karşısında daha fazla dayanamayan Abdullah b. Zübeyr, 14 Cemaziyelevvel 73/1 Ekim 692 tarihinde öldürüldü.^[115] Böylelikle onun ölümünden sonra Zübeyrîler de dağılmış oldu. Abdullah b. Zübeyr'in hilafeti döneminde Benî Esed'den şu kimseler Medine'de emirlik yapmıştır: Münzir b. Zübeyr b. Avvâm^[116], Ubeydullah b. Zübeyr, Ca'fer b. Zübeyr^[117], Ubeyde b. Zübeyr^[118], Mus'ab b. Zübeyr^[119]. Bunlardan Ubeydullah b. Zübeyr Emevî halifesi Mervan b. Hakem döneminde (684-685) de emirlik yapmıştır.^[120]

Yezîd döneminde Husayn b. Nümeyr'in Mekke'yi kuşattığı (24 Eylül 683) ve bu kuşatma esnasında Yezîd ordusunun, mancınıklar ile attıkları yağlı paçavraların Kâbe'de yangına yol açtığı kaynaklar tarafından zikredilmektedir.^[121] Abdullah b. Zübeyr, Kâbe duvarlarının kalan kısımlarını Hz. İbrâhim'in yaptırdığı temele kadar yıktırdı ve Kâbe'yi bu temeller üzerinden yeniden yaptırdı. Aynı zamanda güneybatı, kuzeydoğu duvarlarını hatîm ile birleştirerek hicri binaya dâhil etti ve binanın yüksekliğini de 27 zira'a çıkardı (64/684). Abdullah b. Zübeyr, bu yenilikler dışında daha başka restorasyon faaliyeti ve bakım-onarım işleri gerçekleştirdi. Ancak 73 (692) yılında Halife Abdülmelik b. Mervân'ın emriyle Mekke'ye giren Haccâc b. Yüsuf yine onun onayıyla İbn Zübeyr'in açtığı güneybatı duvarı üzerinde bulunan kapıyı kapattırdı, hicri tekrar binanın dışına çıkartıp binanın yüksekliğini de eski haline geri döndürdü.^[122]

Benî Esed'in daha sonra yaşanan siyasî hadiselere iştirakleri hakkında pek fazla bilgi sahibi olmasak da bazı mensuplarının Emevîler'e destek verdiğini görmekteyiz. Emevî Halifesi II. Mervân döneminde, 130/748 yılında Hâricî lideri Ebû Hamza el-Muhtâr b. Avf, Mekke ve Medine'yi işgal edince Emevî ordusu içerisinde Medine savunmasında yer almışlardır. Kudeyd vakası olarak bilinen savaşta Emevîler, Ebû Hamza karşısında yenilgiye uğramış ve aynı zamanda Benî Esed'den (Âl-i Zübeyr) 40 kişi de bu savaşta öldürülmüştür. Öldürülenlerden bazılarının isimleri şöyledir: Hamza b. Mus'ab b. Zübeyr,

[115] Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, 269

[116] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/181.

[117] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/182-183.

[118] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/185.

[119] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/181-182.

[120] Arif Ahmed Abdülğani, *Târîhu Umerâi'l-Medîneti'l-Münevvera (h.1-1417)* (Dımaşk: Dâru Kenân, 1996) 494-495.

[121] Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, 252; Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/196-200; İbn Kuteybe ed-Dineverî, *el-İmâme ve's-siyâse*, 2/19-20; Taberî, *Târîhu'r-rusul ve'l-mülûk*, 5/498-499.

[122] Ayrıntılı bilgi için bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke*, 1/201-221; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, 8/251; Sadettin Ünal, "Kâbe", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2001), 24/16-17.

Ammara b. Hamza, Mus'ab b. Ukkâşe b. Mus'ab, Âtîk b. Amir b. Abdullah b. Zübeyr, Amr b. Âtîk, Salih b. Abdullah b. Urve b. Zübeyr, Hakem b. Yahya b. Urve b. Zübeyr, Münzir b. Abdullah b. Münzir, Hâlid b. Zübeyr'in çocuğu, Saîd b. Muhammed b. Hâlid, Musa b. Hâlid'in bir çocuğu.^[123]

Benî Esed'in Abbasîler dönemindeki faaliyetleri hakkında pek fazla malumata sahip değiliz. Fakat bu aileden bazı kimselerin bu dönemde emirlik yaptığı bilinmektedir. Bu dönemde emirlik görevinde bulunanların isimleri şöyledir:

Abdullah b. Mus'ab b. Sabit b. AbdUllah b. Zübeyr: Halife Mehdî döneminde Yemâme'de, Hârûnürreşîd döneminde ise Medine'de emirlik yapmıştır. Abdullah b. Mus'ab, bahsi geçen iki halifenin de teveccühünü kazanmış, onların has adamlarından biri olmuştur.^[124]

Bekkâr (Ebû Bekr) b. Abdullah b. Mus'ab b. Sâbit: Bekkâr da babası gibi Hârûnürreşîd döneminde Medine'de emirlik yapmış ve halifenin teveccühüne mazhar olmuştur.^[125]

Ebü'l Bahterî Vehb b. Vehb b. Kesîr/Kebîr b. Abdillâh b. Zem'a b. Esved: Hârûnürreşîd döneminde Medine'de emirlik yapmıştır.^[126] Halife Emîn döneminde de kadılık yaptığı kaydedilmektedir.^[127]

Talha b. Abdurrahman b. Abdullah b. Esved b. Ebi'l-Bahterî de Abbasî halifelerinden Abbas es-Seffâh, Ebû Ca'fer el-Mansûr ve Muhammed el-Mehdî'nin yakın dostuydu.^[128]

Daha sonraki dönemlerde sahip oldukları meziyetler ile adlarından söz ettiren Benî Esed mensuplarından bazı kimseleri zikretmek istiyoruz. Bunlardan Urve b. Zübeyr (ö. 94/713) Medineli meşhur yedi fakihten biri olup hadis ve siyer ilimlerinde ön plana çıkmıştır.^[129] Hubeyb b. Abdullah b. Zübeyr, zühdü ve ilmi ile meşhur olmuştur.^[130] Zübeyr b. Bekkâr b. Abdullah b. Mus'ab, Abbasîler adına uzun yıllar farklı bölgelerde kadılık yapmıştır. Ensâb âlimi, tarihçi ve hadis râvisi olan Zübeyr b. Bekkâr birçok eser telif

[123] Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, 391-392. Ayrıca bkz. Taberî, *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, 7/394-398; İzzüddîn Ebü'l-Hasen Ali b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, thk. Ebu'l Fida Abdullah el-Kadî (Beirut: Darü'l-kutubi'l-ilmiyye, 1987), 5/49-51.

[124] Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureys*, 1/113-160; Yâkût el-Hamevî, *el-Muktedab*, 42.

[125] İbnü'l-Kelbî, *Cemheretü'n-neseb*, 72; Zübeyr b. Bekkâr, *Cemheretü nesebi Kureys*, 1/138; Yâkût el-Hamevî, *el-Muktedab*, 42.

[126] Taberî, *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*, 8/247, 498; Ahmed Abdülğani, *Târîhu Umerâti'l-Medîneti'l-Münevverâ*, 156-157.

[127] Halife b. Hayyât, *et-Târîh*, 468.

[128] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 218.

[129] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/177-181; Belâzürî, *Ensâbü'l-eşraf*, 9/441-444; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 231.

[130] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/405.

etmiştir.^[131] Urve b. Zübeyr'in çocuklarından Hişâm b. Urve, Abdullah b. Urve ve Yahya b. Urve meşhur muhaddislerdendi.^[132] Hebbâr b. Esved'in neslin-den gelen Ömer b. Abdülazîz b. Münzir de Sind bölgesinde valilik yapmış, Halife Mütevekkil'in öldürülmesinden (4 Şevval 247/ 11 Aralık 861) sonra bağımsızlığını ilan ederek bir hanedanlık kurmuştur.^[133]

Sonuç ve Değerlendirme

Kureysü'l-bitâh'tan olan Benî Esed, İslâm öncesi dönemde sayı ve güç bakımından Abdüddâr ve Abdümenâf oğullarının gerisinde kalmış, zayıf halkayı teşkil ettiği için bir denge siyaseti gütmeye adına genellikle Benî Abdimenâf/ Beni Hâşim ile ittifak kurmuştur.

Kâbe'nin yakınında ikamet eden Benî Esed'in geçim kaynağı ticaret olmuş, Hakîm b. Hizâm, Zem'a b. Esved, Hz. Hatice ve Hâle bint Huveylid gibi kimseler yaptıkları ticaretten büyük kazançlar elde etmişlerdir.

Benî Esed'den iki kişi putlara tapmaktan yüz çevirip Hristiyanlığı kabul etmiştir. Bunlar Varaka b. Nevfel ve Osman b. Hüveyris'tir. Diğer batınlar ile karşılaştırıldığında bu sayı istatistiksel bir veri olarak oldukça değerlidir.

Allah Resulü vahiy alıp davete başladığı zaman Kureys'in diğer kolları gibi Benî Esed de davete karşı düşmanca bir tavır takınmış, Hz. Peygamber ve ona iman eden sahâbîlere türlü eziyetler etmekten geri durmamıştır. Bunun yanında Benî Esed'den Hz. Hatice bint Huveylid ve Zübeyr b. Avvâm b. Huveylid gibi kimseler ona iman eden ilk kimselerden olmuştur. Müşriklerin baskıları ve işkencelerinden kurtulmak ve inançlarını rahatça yaşamak için Habeşistan'a hicret edenler arasında Benî Esed'den bazı kimseler de olmuştur. Benî Esed'e mensup Zübeyr b. Avvâm ve Saib b. Avvâm gibi kimseler Hz. Peygamber ile birlikte çeşitli savaşlara iştirak etmişlerdir.

Benî Esed mensuplarından Müslüman olanlar olsa da genel olarak İslâm'ı kabul ettikleri Mekke'nin fethine kadar Hz. Peygamber'e muhalefet etmişler ve Müslümanlar ile yaptıkları savaşlarda birçok mensubunu kaybetmişlerdir.

Benî Esed mensupları Hz. Peygamber'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer dönemlerinde çeşitli görevlerde bulunmuşlar ve fetih hareketlerine iştirak etmişlerdir. Hz. Osman döneminde halifenin yanında yer almışlar ve halifenin evinde öldürüldüğü gün onlardan birçok kişi halifeyi

[131] Abdülkerim b. Muhammed b. Mansûr es-Sem'ânî, *el-Ensâb*, thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî (Haydarabad: Meclisü Dâirati'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye, 1977), 6/266-267.

[132] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 7/460-462; İbn Kudâme el-Makdisî, *et-Tebyîn*, 232.

[133] Mus'ab ez-Zübeyrî, *Kitâbü Nesebi Kureys*, 220; İbn Hazm, *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*, 118; Zabiher Rahman, "Bilâdü's-Sind'de Bir Arap Hanedanlığı: Hebbârîler (h.247-416/m.862-1026)", *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/1 (Haziran 2020), 135-164.

isyancılara karşı savunurken öldürülmüştür. Hz. Ali döneminde ise bu ailenin mensupları halifeye karşı muhalefet etmiş, hatta Benî Esed'den Sıffîn'de Hz. Muâviye'nin safında savaşıp öldürülenler olmuştur.

Emevîler dönemine gelindiğinde Abdullah b. Zübeyr, Halife Yezîd'in keskin bir muhalifi olmuştur. Emevîler ile yapılan savaşlarda pek çok Benî Esed mensubu öldürülmüştür.

Abbasîler döneminde ise Benî Esed mensuplarının halifeler ile iyi ilişkiler geliştirdiklerini görmekteyiz. Abdullah b. Mus'ab, Bekkâr (Ebû Bekr) b. Abdillâh, Ebû'l-Bahterî Vehb b. Vehb ve Talha b. Abdirrahman b. Abdillâh gibi bazı kimseler emirlik ve kadılık görevlerinde bulunmuş, halifelerin ilgi ve teveccühlerine mazhar olmuşlardır.

Daha sonraki dönemlerde bu aileye mensup Urve b. Zübeyr, Hubeyb b. Abdullah b. Zübeyr ve Zübeyr b. Bekkâr gibi kimseler gerçekleştirdikleri ilmî faaliyetler ile adlarından sıkça söz ettirmişlerdir. Hişâm b. Urve, Abdullah b. Urve ve Yahya b. Urve gibi kimseler hadis ilminde meşhur olmuşlardır. Hebbâr b. Esved'in neslinden olan Ömer b. Abdülazîz b. Münzir de Sind bölgesinde bir hanedanlık kurmuştur.

Sonuç olarak denilebilir ki Benî Esed, her ne kadar Benî Abdimenâf ile Benî Abdiddâr'ın gölgesinde kalmışsa bile yine de hem İslâm öncesi dönemde hem de İslâm sonrası dönemde tarihî bir role sahip olmuştur. Özellikle mensuplarından bazı kimseler İslâm tarihinde büyük izler bırakmıştır.

Kaynakça

- Abdülġani, Arif Ahmed. *Târîhu Umerâi'l-Medîneti'l-Münevvera (h.1-1417)*. Dımaşk: Dâru Kenân, 1996.
- Alan, Hüseyin. *Siyerin Gölgesinde 1 (Hz. Peygamber Öncesi Mekke ve Arabistan)*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Ali, Cevad. *el-Mufassal fî târîhi'l-'Arab kable'l-İslâm*. Beyrut: 1993.
- Asmaî, Abdülmelik b. Kureyb. *Târîhu'l-'Arab kable'l-İslâm*. thk. M. Hasan Âl-i Yâsîn. Bağdad: Matbaatu'l-maarif, 1959.
- Avcı, Casim. "Kureyş (Benî Kureyş)". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/442-444. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Begavî, Ebû Muhammed el-Hüseyin b. Mes'ûd. *Me'âlimü't-tenzîl*. thk. Muhammed Abdullah en-Nemr vd. 8 Cilt. Riyad: Daru Taybe, 1989.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Ensâbü'l-eşraf*. thk. Süheyl Zekkar-Riyad Zirikli. 13 Cilt. Beyrut: Darü'l-fikr, 1996.
- Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir. *Fütûhu'l-büldân*. thk. Abdullah Enis et-Tebba'. Beyrut: Müessesetü'l-maarif, ts.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin. *Delâ'ilü'n-nübüvve*. thk. Abdülmü'tî Kal'acı. 7 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1988.

- Bezzâr, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdilhâlik. *el-Bahrü'z-zehhâr (Müsnedü'l-Bezzâr)*. thk. 'Âdil b. Sa'd. 18 Cilt. Medine: Mektebetü'l-ulûm ve'l-hikme, 2003.
- Câhiz, Ebû Osmân Amr b. Bahr. *el-'Osmâniyye*. thk. Abdüsselâm M. Hârûn. Beyrut: Darü'l-Cil, 1991.
- Cümeylî, Hudayr Abbâs. *Kureys*. çev. Asım Sarıkaya. İstanbul: Endülüis Yayınları, 2018.
- Çelikkol, Yaşar. *İslâm Öncesi Mekke*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2013.
- Duman, Muhammet Fatih. *Kureys Kabilesi (İslâm Öncesi Etnik, Siyasi ve Ekonomik Yapı)*. Mardin: Şırnak Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Ebû Hanife ed-Dineverî, Ahmet b. Dâvûd. *el-Ahbârü't-tivâl*. thk. Abdülmün'im Âmir. Kahire: Vizaretü's-sekafe, 1960.
- Ebu Şehbe, Muhammed b. Muhammed. *es-Sîretü'n-Nebeviyye fî Dav'il Kur'ân ve Sünne*. 2 Cilt. Dimaşk: Darü'l-kalem, 2014.
- Ebû Ubeyd el-Kâsım b. Sellâm, *Kitâbü'n-Neseb*. thk. Meryem Muhammed Hayrüddir'. Beyrut: Darü'l-fikr, 1989.
- Efendioğlu, Mehmet. "Zübeyr b. Avvâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 44/522-524. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Erul, Bünyamin. "Varaka b. Nevfel". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/517-518. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Ezdî, Ebû Muhammed Abdülğanî b. Saîd. *Müştebihü'n-nisbe*. thk. Komisyon Kahire: Mektebetü's-sekafe, 2001.
- Ezraki, Ebû'l-Velîd Muhammed b. Abdillâh b. Ahmed. *Ahbâru Mekke ve mâ câ'e fihâ mine'l-âssâr*. thk. Rüşdi Salih Melhas. 2 Cilt. Beyrut: Darü'l-Endülüis, 1983.
- Fâkihî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İshâk b. Abbâs. *Ahbâru Mekke fî kadîmi'd-dehr ve hadîsîh*. thk. Abdülmelik b. Abdillâh. 6 Cilt. Beyrut: Daru Hadr, 1994.
- Ferâhîdî, Halîl b. Ahmed. *Kitâbü'l-'Ayn*. thk. Abdülhamid Hindavî. 4 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 2003.
- Hâkim en-Nisâbü'rî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. *el-Müstedrek 'ale's-Sahîhayn*. thk. Mustafa Abdülkâdir Atâ. 5 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2002.
- Halîfe b. Hayyât, Ebû Amr. *et-Târîh*. thk. Ekrem Ziya el-Ömerî. Riyad: Daru Taybe, 1985.
- Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût. *el-Muktedab min Kitâbi Cemhereti'n-neseb*. thk. Nâcî Hasan. Beyrut: Darü'l-Arabiyye, 1987.
- Hamevî, Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkût. *Mu'cemü'l-büldân*. 5 Cilt. Beyrut: Daru Sadr, 1993.
- İbn Abdilberr, Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed. *ed-Dürer fî'htisâri'l-meğâzi ve's-siyer*. thk. Şevki Dayf. Kahire: 1966.
- İbn Abdilberr, Ömer Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed. *el-İstî'âb fî ma'rifeti'l-ashâb*. thk. Ali Muhammed el-Becavî. 4 Cilt. Beyrut: Darü'l-Cil, 1992.
- İbn Abdirabbih, Ahmed b. Muhammed. *el-'İkdü'l-ferîd*. thk. Müfid Muhammed Kumeyha-Abdülmeccid et-Terhînî. 9 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 1983.
- İbn Asâkir, Ebû'l-Kâsım Alî b. el-Hasen b. Hibetillâh. *Târîhu medîneti Dimaşk*. thk. Ömer b. Ğarame el-Amrevî. 80 Cilt. Beyrut: Darü'l-fikr, 1996.
- İbn Düreyd, Ebû Bekr Muhammed b. el-Hasen. *el-İştikâk*. thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. Beyrut: Darü'l-Cil, 1991.

- İbn Ebi'l-Hadîd, Ebû Hâmid İzzüddîn Abdülhamîd b. Hibetillâh. *Şerhu Nehci'l-belâğa*. thk. Muhammed Ebû'l Fadl İbrahim. 20 Cilt. Kahire: Dâru İhyai'l-Kütübî'l-Arabiyye, 1962.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed. *el-Muhabber*. nşr. Ilse Lichtenstädter. Haydarâbâd-Dekken: Matbaatü Cem'iyeti Daireti'l-maarif, 1361/1942.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed. *el-Münemmak fî ahbâri Kureys*. thk. Hurşîd Ahmed Fârik. Beyrut: Alemü'l-kütüb, 1985.
- İbn Habîb, Ebû Ca'fer Muhammed. *Muhtelifü'l-kabâ'il ve mü'telifühâ*. thk. İbrâhim el-Abyârî. Kahire-Beyrut: Dârü'l-kitabi'l-Mısrî-Dârü'l-kitabi'l-Lübânî, 1400/1980.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Alî. *el-İsâbe fî temyîzi's-sahâbe*. thk. Âdil Ahmed Abdülmevcûd-Ali Muhammed Muavvaz. 8 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1995.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed Alî b. Ahmed b. Saîd el-Endelüsî. *Cemheretü ensâbi'l-'Arab*. thk. Abdüsselâm Muhammed Hârûn. Kahire: Darü'l-maarif, 1962.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdülmelik. *es-Sîretü'n-nebeviyye*. thk. Ömer Abdüsselam Tedmurî. 4 Cilt. Beyrut: Darü'l-kitabi'l-Arabî, 1990.
- İbn İshâk, Ebû Abdillâh Muhammed. *Kitâbü's-Siyer ve'l-meğâzî*. thk. Süheyl Zekkâr. Beyrut: Daru'l-fikr, 1978.
- İbn Kesîr, Ebû'l-Fidâ' İmâdüddîn İsmâil b. Şihâbiddîn Ömer. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. 15 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-maarif, 1990.
- İbn Kudâme el-Makdisî, Muvaffakuddîn Ebû Muhammed Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed. *et-Tebyîn fî ensâbi'l-Kureşiyîn*. thk. Muhammed Nâyif ed-Düleymî. Irak: el-Mecmau'l-İlmiyyü'l-Irâkî, 1982.
- İbn Kuteybe ed-Dîneverî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim. *el-İmâme ve's-siyâse*. thk. Ali Şîrî. 2 Cilt. Beyrut: Darü'l-Edva, 1990.
- İbn Kuteybe ed-Dîneverî, Ebû Muhammed Abdullâh b. Müslim. *el-Ma'ârif*. thk. Servet Ukkâse. Kahire: Darü'l-maarif, ts.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl Cemâlüddîn Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânu'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Daru Sadr, ts.
- İbn Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed. *et-Tabakâtü'l-kebir*. thk. Ali Muhammed Ömer. 11 Cilt. Kahire: Mektebetü'l-Hancî, 2001.
- İbn Seyyidünnâs, Ebû'l-Feth Fethüddîn Muhammed b. Muhammed b. Muhammed. *'Uyû-nü'l-eser fî funûni'l-meğâzî ve's-şemâ'il ve's-siyer*. thk. Muhammed el-İdû'l-Hatrâvî-Muhyiddin Müstû. 2 Cilt. Medine-Dımaşk: Mektebetu Dâri't-Turâs- Daru İbn Kesîr, 1992.
- İbn Şebbe, Ebû Zeyd Ömer. *Târîhu'l-Medîneti'l-münevvere*. thk. Fehîm M. Şeltût. 4 Cilt. Cidde: 1979.
- İbn Zebâle, Muhammed b. el-Hasen. *el-Müntehab min kitâbi Ezvâci'n-nebi (Zübeyr b. Bekkâr'ın rivayeti)*. thk. Ekrem Ziyâ el-Ömerî. Medine: Matbaatü'l-cami'ati'l-İslâmiyye, 1981.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed. *el-Kâmil fî't-târîh*. thk. Ebû'l Fida Abdullah el-Kadî. 11 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübî'l-ilmiiyye, 1987.
- İbnü'l-Esîr, İzzüddîn Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed. *Üsdü'l-ğâbe*. Beyrut: Daru İbn Hazm, 2012.
- İbnü'l-Kelbî, Ebû'l-Münzir Hişâm b. Muhammed. *Cemheretü'n-neseb*. thk. Nâci Hasan. Beyrut: Âlemu'l-Kütüb, 1407/1986.

- Kalkaşendî, Ebü'l-Abbâs Şihâbüddîn Ahmed b. Alî. *Nihâyetü'l-ereb fi ma'rifeti ensâbi'l-'Arab*. thk. İbrâhim el-Ebyârî. Beyrut: Darü'l-kitâb, 1980.
- Kehhâle, Ömer Rıza. *Mu'cemu Kabâili'l-'Arab*. 5 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risale, 1997.
- Mağribî, Hüseyin b. Alî b. el-Hüseyin el-Vezîr. *el-Înâs fi 'ilmi'l-ensâb*. thk. Hamed el-Câsir. Riyad: Darü'l-Yemame, 1980.
- Makrîzî, Takıyyüddîn Ahmed b. Alî b. Abdilkâdir b. Muhammed. *İmtâ'u'l-esmâ' bimâ li'r-resûl mine'l- ahvâl ve'l-hafede ve'l-metâ'*. thk. M. Abdülhamid en-Nümeysi. 15 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1999.
- Mes'ûdî, Ebü'l-Hasen b. Alî. *Mürücü'z-zehab ve me'âdinü'l-cevher*. thk. Kemal Hasan Mer'î. 4 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-asriyye, 2005.
- Mukâtil b. Süleymân, Ebü'l-Hasen b. Beşîr el-Ezdî el-Belhî. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. thk. Abdullah Mahmûd Şehhâte. 5 Cilt. Beyrut: Daru İhya'i-turâs, 2002.
- Nüveyrî, Şihâbüddîn Ahmed b. Abdilvehhâb. *Nihâyetü'l-ereb fi fûnüni'l-edeb*. thk. Ali Muhammed Haşim-Abdülmecid Tarhinî. 33 Cilt. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2004.
- Ömerî, Ahmed Hayri. *es-Siretü Müstemirre*. Mısır: 'Asîrul'-kutub, 2018.
- Seâlibî, Ebü Mansûr Abdülmelik b. Muhammed b. İsmâil. *Simârü'l-kulûb fi'l-muzâf ve'l-mensûb*. thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim. Beyrut: Darü'l-maarif, 1985.
- Sedûsî, Ebü Feyd Müerric b. Amr b. el-Hâris. *Kitâbü Hazf min nesebi Kureys*. nşr. Selâhaddin el-Müneccid. Kahire: Mektebetü Dar'ı-Arûbe, 1960.
- Sem'ânî, Abdülkerim b. Muhammed b. Mansûr. *el-Ensâb*. thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Muallimî. 13 Cilt. Haydarabad: Meclisü Dâirati'l-Me'ârifî'l-Osmâniyye, 1977.
- Süheyli, Ebü'l-Kâsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Has'amî. *er-Ravzî'l-ünüf*. thk. Mecdi b. Mansur. 4 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997.
- Şâmî, Muhammed b. Yûsuf es-Sâlihî. *Sübülü'l-hüdâ ve'r-reşâd*. thk. Mustafa Abdülvâhid vd. 12 Cilt. Kahire: el-Meclisü'l-a'la li'ş-şuuni'l-İslâmiyye, 1997.
- Şerhanî, Hüseyin Ali. *es-Seyyidetu Hatice bint Huveylid*. Irak: el-Atabetü'l-Hüseyniyye, 2017.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü'l-kebîr*. thk. Hamdi Abdülmecid es-Silefî. 25 Cilt. Kahire: Mektebetü İbn Teymiyye, ts.
- Taberî, Ebü Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Târîhu'r-rusûl ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim. 11 Cilt. Kahire: Darü'l-maarif, 1968.
- Tabersî, Emînü'l-İslâm Ebî Ali el-Fazl b. el-Hasen. *Mecma'u'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*. 10 Cilt. Beyrut: Darü'l-Murteza, 2006.
- Tahmaz, Abdülhamid Mahmud. *es-Seyyidetu Hadîce*. Dımaşk: Darü'l-kalem, 1996.
- Temir, Hakan. "Hakîm b. Hizâm'ın Hayatı ve Faaliyetleri". *Akademik Siyer Dergisi* 1 (Ocak 2020), 84-111.
- Temir, Hakan. *Arap Yarımadası'nda Kabile Hayatı*. İstanbul: Siyer Yayınları, 2. Baskı, 2021.
- Topaloğlu, Nuri. "Hebbâr b. Esved", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 17/148. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.
- Ünal, Sadettin. "Kâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 24/14-21. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Vâkıdî, Muhammed b. Ömer b. Vâkıd. *Kitâbü'l-Meğâzî*. thk. Marsden Jones. 3 Cilt. (London: Oxford University Press, 1965.

- Vehb b. Münebbih, Ebû Abdillâh. *Kitâbü't-Ticân fî mülûki Himyer*. San'a: Merkezü'd-dirasat ve'l Abhasi'l-Yemeniyye, 1347/1928.
- Watt, W. Montgomery. *H. Muhammed Mekke'de*. çev. Süleyman Kalkan. İstanbul: Kuramer Yayınları, 2016.
- Ya'kûbî, Ahmed b. Ebî Ya'kûb b. Ca'fer b. Vehb b. Vâzih. *Târîhu'l-Ya'kûbî*. thk. Muhammed Sâdık Bahrülulûm. 3 Cilt. Necef: Mektebetü'l-Haydariyye, 1964.
- Yemani, Ahmed Zeki. *Darü's-Seyyideti Hatice bint Huveylid*. Mekke: Müessesetü'l-Furkan, 2013).
- Yıldız, Hakkı Dursun. "Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 1/145-146. İstanbul: TDV Yayınları, 1988.
- Zabihur Rahman. "Bilâdü's-Sind'de Bir Arap Hanedanlığı: Hebbâriler (h.247-416/m.862-1026)". *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 11/1 (Haziran 2020), 135-164.
- Zeydan, Corci. *el-'Arab kable'l-İslâm*. Kahire: Darü'l-hilâl, ts.
- Zeydan, Corci. *Kadîm Araşların Nesepleri*. çev. Hakan Temir. Kahramanmaraş: Samer Yayınları, 2020.
- Zübeyrî, Ebû Abdillâh Mus'ab b. Abdillâh b. Mus'ab. *Kitâbü Nesebi Kureys*. thk. E. Lévi-Provençal. Kahire: Darü'l-maarif, 1982.
- Zübeyrî, Zübeyr b. Bekkâr el-Kureşî. *Cemheretü nesebi Kureys ve ahbâruhâ*. thk. Abbas Hânî el-Çerâh. 2 Cilt. Beyrut: Darü'l-kütübi'l-ilmîyye, 2010.

